

Iskaja vsak četrtak
in velja s poštnino
vod in v Mariboru
s pošiljanjem na dom
za celo leto K 4.—
za pol leta „ 2.—
za štiri leta „ 1.—

Naročnina se pošilja
upravnilstvu v tiskarni
sv. Cirila, koroške
ulice št. 5. List se
pošilja do odpovedi.

Politični kateh. du-
hovnega društva do-
birajo list brez po-
sodne naročnine.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Prejemniki listi dobí
se v tiskarni in po
gospodu Novak-u na
velikem trgu po 10 h.

Ekspozit se ne vra-
čajo, neplačani listi
se ne sprejemajo.

Za oznasila se plačuje
od navadne vrstice,
če se natisne enkrat,
po 15 h, dvakrat 25 h,
trikrat 35 h.

Inserti se sprejemajo
do ure polnočne.

Štev. 50.

V Mariboru, dne 11. decembra 1902.

Tečaj XXXVI.

Čehi in Nemci.

Na Češkem živita dve narodnosti, češka in nemška. Čehi so v večini, Nemci v manjšini. Ako bi se Čehi ravnali po nemškem vzgledu, morali bi Nemce v svoji deželi povsod zatirati in jim odrekati najvažnejše narodne pravice. Saj tako ravnajo Nemci povsod, kjerkoli so v večini, kakor n. pr. na Štajerskem in Koroškem. Toda Čehi tega ne storijo, ampak želijo le, da bi vladala po celi deželi enakopravnost med obema narodoma. Ta češka dobrosrčnost pa ujunačuje češke Nemce tako, da nočejo priznati niti na Češkem češčini enakopravnosti z nemščino, ampak zahtevajo vsled svoje nemške ošabnosti in napetosti večje pravice za svoj nemški nego za češki jezik. Minister Badeni se je postavil na edino pravično stališče Čehov ter izdal jezikovne naredbe za Češko, ki so dovoljevale Čehom iste pravice kakor Nemcem. Vsi vemo, kaj je na to sledilo. Nemci so začeli besneti v državnem zboru ter zaprečili vsako delo. Ministerstvo za ministrstvom je moralo oditi, dokler ni prišel naš štaj. namestnik grof Clary ter vzel Čehom zopet vse pravice, ki jim jih je dal Badeni. Grof Clary je hitro pustil svoj ministerski sedež na Dunaju in žal prišel zopet na Štajersko, vodstvo ministerstva pa je prevzel dr. Koerber. Zdaj pa so Čehi rekli: Ako Nemci z rogoviljenjem v državnem zboru dosežejo, da se ugodi njih ošabnosti in napetosti, zakaj ne bi mi na isti način skušali doseči, da se nam vrnejo naše narodne pravice? In Čehi so zadrževali delo v dr-

žavnem zboru. Na vse mogoče načine so si prizadevali visoke osebe, ministri in poslanci, da bi omečili Čeha in jih pripravili do tega, da zopet dovolijo delovanje v državnem zboru. Čehi pa se niso hoteli se dosedaj udati, ampak zahtevajo nazaj svoje narodne pravice. Nihče ne more reči, da delajo Čehi samovoljno, kajti kar je dovoljeno Nemcem, mora biti tudi Slovanom. Mi Slovani imamo v Avstriji večino, za to moramo imeti vsaj toliko pravic kakor Nemci.

Slednjič so vendar na višjem mestu uvideli, da imajo Čehi prav in naročilo se je Nemcem, da sami ponudijo Čehom roko v spravo. In nemški poslanci so se sedli za posvetovalno mizo ter zapisali, katere pravice hočejo Nemci »dovoliti« Čehom. Dne 4. dec. so se nemške dovolitve razglasile. Nemci dovoljujejo v svoji veliki milosti Čehom, da smejo ti rabiti češki notranji uradni jezik, kjer to zahteva najjednostavnejša uprava, da se morajo pri vseh uradih uloge sprejemati v obeh deželnih jezikih in da morajo biti v narodno mešanih krajih tudi uradniki nastavljeni, ki so zmožni jezika manjšine. Samoumevno, da si Čehi ne bodo dali dovoljevati od Nemcev nobenih milosti in da jih ne bodo vprašali, kje da zahteva »jednostavnejša uprava« češki jezik in kje nemški, ampak Čehi hočejo imeti povsod na Češkem iste pravice.

Zraven teh dovolitev pa so zapisali Nemci še tudi nekatere želje za-se kot za manjšino v češki deželi. In to je posebno velike važnosti za nas Slovence na Spodn. Štajerskem. Kaj si želijo Nemci? Češka de-

žela naj se razdeli v okrožja, ki naj bi se ujemala z jezikovnimi mejami. V to svrhu naj se v prvi vrsti sodni okrajji uravnajo po jezikovnih mejah. Teh bi bilo 133 čeških, 94 nemških in 6 mešanih. Ti sodni okrajji bi se porazdelili na 58 čeških okrajnih glavarstev, 41 nemških in 4 mešana. Iz teh po narodnosti ločenih okrajnih glavarstev naj bi se ustanovila okrožja, čisto češka, čisto nemška in mešana. V mešanih okrajjih bi morala narodna manjšina imeti vse svoje jezikovne pravice v državnih in avtonomnih uradih. Vsporedno z upravo bi se morala ustanoviti, oziroma uravnati okrožna sodišča. Ta nova upravna okrožja bi prevzela nekatere posle okrajnih glavarstev in ces. namestništva, tako da bi bilo glede nekaterih agend okrajno glavarstvo prva in ces. namestništvo tretja ali zadnja upravna instanca.

Nemci ne zahtevajo brez razlogov ustanovitve novih okrožij, katera bi naj prevzela nekatere opravke in posle namestništva in glavarstev. Na ta način se namreč hočejo ločiti kolikor mogoče od upravnega središča v Pragi, kjer imajo Čehi odločilno besedo. Češki Nemci hočejo si s tem uresničiti svoj klic »Proč od Prage!«

Štajerski Slovenci moramo z veliko pozornostjo zasledovati sedaj pogajanja med Čehi in Nemci. Kar tam dovoljujejo Nemci Čehom, mora se nam na Štajerskem dovoliti tudi Slovincem, in kar tam zahtevajo Nemci v svoje varstvo, smemo opravičeno

Listek.

† Kanonik Tomaž Rožane.

Častiljivega gospoda smo izročili v nedeljo, 30. novem., materi zemlji. Vreden že, da mu »Slovenski Gospodar« postavi v nekaterih vrstah hvaležen spomin.

Pokojnik je bil rojen 22. grudna 1822 v Celju in je bil sin imovitih, zelo čislanih starišev, ki so imeli imenitno in še sedaj obstoječo gostilno »pri Zamorcu« in so bili ob enem posestnik starega poslopja, ki je sedaj spremenjeno v mestno gledališče. Ko je za časa Napoleona francoska posadka dalje časa bila nastanjena v Celju in imela hrano »pri Zamorcu«, potem pa odšla brez odškodnine, so trpeli Rožančevi na svojem imetju veliko škodo. Pogosto je pripovedoval gospod kanonik, s kakim veseljem je kot šolar letal zimski čas vsak dan s krajcarjem v kapucinsko cerkev, gledat betlehemske jaslice; bil je tam postavljen zanimiv nabiralnik; če si spustil vanj krajcar, se je odprl nabiralnik in priklonil se ti je iz njega kapucin v zahvalo, kar je otrokom silno dopadalo. Zato je rajni pripravil pred par leti jaslice tudi pri Sv. Magdaleni.

Po dokončanih srednjih šolah v Celju in v Gradcu, od katerih je tudi mnogo veselega

in bridkega vedel povedati, se je podal v celovško bogoslovnico. Na svoj rojstveni dan, l. 1845, ga je bolni knezoškof Franc Kutnar na smrtni postelji posvetil v mašnika. Ker je čakal na posvečenje kot dijakon, je bil nekaj mesecev pridigar v stolni cerkvi sv. Andraža v lavantinski dolini.

Služboval je v Vuzenici od 15. decem 1845 do 1. febr. 1847, potem v Velikovcu do 20. okt. 1847, v Žalcu do febr. 1850, kjer je mnogo skusil v viharnem letu 1848. Pri Sv. Duhu v Ločah je bil tri mesece, do 19. marca, od tam je bil prestavljen v Konjice, kjer je kot prvi kapelan in vikar pastiroval do 20. sept. 1852. Spomina vredno je, da je tam krstil našega premilost. knezoškofa dne 20. sept. 1850.

Od tam je bil prestavljen v Šentilj pri Slovenjem gradu za provizorja do 20. okt. 1855, in od tam za župnika v Pameče do 6. okt. 1871.

Zanimivo je bilo včasih poslušati spomine njegovih dušeskrbskih postaj. Dne 6. okt. l. 1871 je bil instaliran na župnijo sv. Magdalena pri Mariboru.

Rajni gospod kanonik in župnik je ljubil lepoto hiše božje. V Pamečah je pozidal leta 1869 novo farno cerkev. Prišedši k Sv. Magdaleni, je našel zelo ubogo stanovanje. Z mnogimi skrbmi in lastnimi denarnimi stroški

je pozidal svoje sedanje lepo župnišče. L. 1873 je pripravil štiri nove zvonove, na katerih je brati njegovo ime.

L. 1888 je preskrbel novo lepo cerkveno pokopališče in postavil na njem veliko kapelo in mrtvašnico. Popravil je podružnico Sv. Jožefa in pozidal mežnarijo. Farno cerkev je vso prenovil.

Slovel je rajni gospod kanonik kot vnet duhoven in dober pridigar. Rajni knezoškof Slomšek so jemali z dr. Lipoldom, Kosarjem in drugimi pridigarji tudi njega s seboj na misijone za govornika. Sam je mnogo pridigoval in krščanski nauk je imel še lani do vseh svetnikov.

Preskrbel je v tej župniji štirikrat sveti misijon, vpeljal je 40 urno pobožnost o pustu, za katero je pridobival od l. 1894 veleč. gg. misijonarje. Po dolgem naporu je dosegel sebi v veliko zadovoljnost in župljanom v veliko srečo in veselje, da se je izročila leta 1897 po milost. knezoškofu podružnica sv. Jožefa veleč. gg. misijonarjem.

Vpeljal in vodil je v povzdigo duhovnega življenja veliko bratovščin in po mil. knezoškofu l. 1894 oskrbel kanonično ustanovitev Marijine družbe. Leta 1879 je ustanovil prvo Vincencijevo družbo in povabil k nji dobre krščanske može, da bi mu bili desna roka pri skrbi za farne siromake.

tudi mi zahtevati za se.

Nemci na Češkem imajo za nemški del dežele že svoj nemški deželni solski svet in deželni gospodarski svet. To je itak že od nekdanj tudi naša slovenska zahteva na Štajerskem in je glavna točka programa, katerega izražamo s klicem »Proč od Gradca!«

Kakor se Čehom na Češkem celo po tamošnjih Nemcih »dovoljuje«, da se morajo po celi deželi sprejemati uloge v obeh deželnih jezikih, da se mora rabiti v »gotovih slučajih« češčina kot notranji uradni jezik in da morajo biti v češkem delu sami taki uradniki, ki se priznavajo Čehom, v krajih pa, ki so po manjšini češki, pa pri vsakem uradu vsaj eden češki uradnik, take »dovolitve« morajo tudi nam Slovincem na Štajerskem privoliti. »Nemška« pravica vendar ne more biti na Štajerskem drugačna nego na Češkem!

Spodnještajerski Slovenci pa zahtevamo tudi ustanovitev novih okrožij. Ta naša zahteva se je označila pravzaprav že na prvem vseslovenskem shodu v Ljubljani, četudi nekoliko v drugi obliki. Mi zahtevamo, da se slovenski kraji v radgonskem-cmureškem in v ivniškem-lipniškem-arveškem okraju izločijo ter priklopijo drugim spodnještajerskim slovenskim okrajem.

Po trgih in mestih pa zahtevamo po češko-nemškem zgledu narodne sole za slovenske manjšine, nadalje razdelitev trgovskih in obrtnih zbornic, pravično volivno spremembo za deželni zbor in narodne kurije v deželnem zboru.

Nemci na Češkem imenujejo svoje zahteve skromne. Zato se nam pač ni treba bati, da bi si upal pameten Nемеc imenovati naše zahteve neskrupne. Le jedno je: Nemci na Češkem imajo v dežel. in državnem zboru poslance, ki se z vso silo poganjajo za svoje načelne zahteve, mi Slovenci pa samo upamo, da se bodo naši poslanci zavzeli za slovensko-štajerske zahteve. Da bi naš up ne bil prazen!

Naše gospodarsko gibanje.

Iz Cvena, dne 8. dec.

Ustanovitev posojilnice na Cvenu je povzročila sila živahno časnikarsko polemiko. Časniki vseh strank so pisali o tej zadevi, seveda vsak s svojega stališča. Jeden je trdil, da je to »Štajerčev« upliv, drugi spet je kvasil nekaj o liberalcih, a graška tetka je razglasila to celo za Nemcem prijazno gibanje. A prav imata samo dopisnika v »Slov. Gospodarju«, ki pripisujeta tej stvari edino le gospodarski značaj.

Vsled raznih okoliščin in razlogov je bila povzdignjena predmetna župnija sv. Magdalene v »Dekanijo na desnem dr. bregu«. Rajni gospod ji je bil torej prvi dekan dne 10. nov. 1875. Po tistem je dosegel mnogo cerkvenih in svetnih odlikovanj za svoje delovanje. Dne 10. febr. 1876 je postal kn.-šk. duhovni, 25. julija 1883 častni, in 14. aprila 1885 pravi konzistorijalni svetovalec. Dne 22. sept. 1883 ga je odlikoval presvit. cesar z zlatim zaslužnim vencem s krono in 10. maja 1884 ga je imenoval za častnega kanonika. Od 28. maja 1884 je bil ud okraj. šol. sveta za mariborsko okolico.

L. 1885 je obhajal jako slovesno 50 letnico mašništva ob navzočnosti mil. knezoškofa dr. Mihaela Napatnika, ki so mu ob tej priliki podali lep priznalen dekret.

Jedno gorečo željo je še imel: pozidati za tako veliko župnijo novo župnijsko cerkev. V ta namen je nabiral denar, leta 1898 pripravil z velikim trudom veliko loterijo s srečkami in nazadnje ustanovil tudi krajcarško družbo. Dočakal pa ni nove cerkve. Moči so skoro 80 letnemu starčku opešale. Od maja t. l. je bil skoro vedno v postelji. Voljno je

Osobito dopisnik v zadnji številki je natančneje navedel vzroke, ki so privedli Cvenarje do tega, da so pristopili h »Graski zvezi«. Cvenska zadruga je bila ustanovljena med prvimi; a ko že marsikatera izmed taistih spi nevzdravno spanje, še ta krepko živi. Njena usoda pa bi bila enaka onim, če bi ostala osamljena ter se ne bi pridružila nobenej zvezi. Najprej je bila pri »Gospodarski zvezi« v Ljubljani. Ta naj bi ji izposlovala posojilo na zadružno zemljišče. »Gospodarska zveza« pa nam ni spravila ničesar. Ko se je potem deleže zvišala na 200 kron, smo izstopili. Obrnili smo se tudi na nekatere štajerske posojilnice, a tudi te so našo prošnjo deloma kar odklonile, ali pa so nam stavile nesprejemljive pogoje. Slednjič smo dobili posojilo pri »Ljubljanski mestni hranilnici« pod ugodnimi pogoji.

Naši merodajni krogi pri spodnještajerskih posojilnicah namreč nikakor niso naklonjeni kmetijskim zadrugam, katere menda s »Slov. Narodom« vred mečejo v jeden koš s konsumi. Saj je »Slov. Narod« tudi našo novoustanovljeno posojilnico pozdravil s prorokovanjem, češ, ako katera kmetijska zadruga potrebuje posojilnico, potem propadeta obe. Iz tega se vidi, da »Slov. Narod« nima pojma o pravem kmetijskem združništvu, ampak njemu so celo zmedli možgane ti preklicani »konsumi«. Kdor je količkaj proučeval kmetijsko združništvo drugod, vé prav dobro, da je vsaki kmet. zadrugi denaren zavod nujna potreba, da, celó najbolje je, kakor se to vrši večinoma v Nemčiji, da posojilnica sama opravlja posle kmetijske zadruge.

Povsod obsegajo deželne zveze poleg kmet. zadrug tudi posojilnice, le pri nas na Spod. Štajerskem se je hotela osnovati posebna zveza kmetijskih zadrug, a ne da bi se že obstoječa »Zveza slov. posojilnic« v ta namen primerno preustrojila.

Ravno vsled gospodarskih težej, katerim naše posojilništvo ni baš posebno naklonjeno, so se koroške posojilnice začele nekako umikati gori omenjeni »Zvezi«, kar najbolj potrjuje naše trditve.

Merodajni krogi na Slov. Štajerskem morajo priti enkrat do prepričanja, da je gospodarski položaj slovenskega kmeta silno tužen in se bo tudi slovenska posvetna inteligenca morala baviti s tem vprašanjem, katero je do sedaj precej prezirala. Brez vstrajnega dela na gospodarskem polju ostane kričanje: »Proč od Gradca!« le udarec po vodi.

Glede deželne zveze kmetijskih zadrug v Gradcu omenimo, da so že po njenih pravilih izključene vse politične, verske in narodnostne zadeve, ter nam tudi v teh rečeh ni nikdar delala sile. Pač pa nam je šla

prenašal svoje trpljenje. Bil je večkrat obhajan in dvakrat spreviden s sv. zakramenti za umirajoče. Krepko je še molil v petek, dne 28. novem., molitve za umirajoče in ob 3/4 9 izdihnil svojo dušo.

Pogreb, ki se je vršil v nedeljo, dne 30. novem. popoldne, je bil velikanski. Silno veliko ljudi, med njimi preč. lavantinski kapitel, blizu 70 duhovnikov in bogoslovcev (IV. leta) in višji dostojanstveniki mariborskih oblastev in uradov so se ga udeležili.

V cerkvi je opravil mrtvaške molitve preč. g. stolni prošt, Lavrencij Herg, na cerkveno pobrško pokopališče pa je vodil sprevod preč. g. kanonik, ravnatelj bogoslovja, dr. Iv. Mlakar.

Bodi vsem p. n. udeležencem tem potom izrečena iskrena zahvala, preč. gospoda rajnega kanonika pa naj poplača — kakor so mu pisali mil. knezoškof ob priliki njegove zlate maše, ljubi Bog z najlepšim plačilom, ki ga deli ljudem. Zlati križ s krono, ki je kinčal njegove prsi, naj se mu spremeni v krono večnega življenja! N. v m. p.!

močno na roko v vseh gospodarskih in denarnih zadevah. Dosedaj nismo imeli nobene vzroka, se pritoževati vsled njenega delovanja.

Končno pa ni samo naše mnenje, da je in ostane dobro urejeno kmetijsko združništvo spojeno z dobro strokovno izobrazbo edina podloga, na kateri je mogoče propadajoče kmetijstvo ohraniti pogina. V to pomozi Bog in sreča junačka!

Državni zbor.

Dunaj, 9. decembra 1902.

Trgovinska pogodba z Nemčijo.

Nemški drž. zbor je s 198 glasov proti 45 v sprejel predlog posl. Kardofa, da se mora o carinskem tarifu razpravljati kot celoti. S tem je nemška carinska predloga v kratkem zagotovljena, ker je opozicija ne more preprečiti. Novi nemški carinski tarif je pa naravnost uničevalen za avstrijsko poljedelstvo. Carina od žita in živine je tako visoka, da je izvoz našega žita in živine naravnost nemogoč. Skoraj gotovo bode Nemčija naši državi že koncem tekočega leta odpovedala sedaj veljavno trgovinsko pogodbo, toda naša vlada še sedaj nima svojega carinskega tarifa, na podlagi katerega je mogoča nova trgovinska pogodba z Nemčijo in Italijo.

Naravno, da se za to zanimajo kmečki poslanci. V zbornici sta dve prosti zvezi kmečkih poslancev, na levi in desni. Načelnik desne zveze je grof Zedwitz, njegova namestnika sta poslanca Povše in Rozkošny. Ti trije so šli dne 3. dec. k min. predsedniku in ga prosili, naj jim pojasni, kaj hoče avstrijska vlada storiti z ozirom na to pereče vprašanje. Ministrski predsednik dr. pl. Körber je deputaciji odgovoril, da je vlada pri dotičnih pogajanjih vse poskusila in storila v varstvo poljedelskih koristij. Vlada ima popolnoma čisto vest. Min. predsednik je priznal, da je naša država v primeri z drugimi mnogo na slabšem. Z ogrsko vlado je treba določiti še nekaj carinskih postavk. O izidu teh pogajanj bode minist. predsednik svoj čas poslance primerno obvestil.

Posl. Žičkar in tovariši so izročili nujni predlog za državno podporo po mrazu in toči poškodovanim 140 posestnikom v Sevnici.

Nedeljski počitek.

Na razna vprašanja, kaj je z zakonom glede nedeljskega počitka, odgovarjamo tem potom, da ima socialni politični odsek ta zakon v delu. Doslej je v odseku obveljal predlog, da je delo dovoljeno ob nedeljah in praznikih, ako je nevarnost, da se surovine spridijo, ali če se delo brez škode ne more odložiti na delavnik.

Dolga razprava je bila o zahtevi trgovskih pomočnikov, ki žele popoln nedeljski počitek. Vlada je predlagala, da sme politično oblastvo po razmerah za razne trgovine dovoljevati k večjemu šesturno delo. Poročevalec Wilhelm je predlagal, da morajo ob nedeljah in praznikih biti zaprte vse trgovine v krajih, ki štejejo nad 6000 prebivavcev; v krajih pa z manj ko 6000 prebivavcev in v trgovinah izključno le z živili naj se dovoli k večjemu štiriurno delo predpoludnem. Odsek je konečno sklenil z večino glasov, da je ob nedeljah in praznikih v trgovinah brez razločka dovoljeno k večjemu štiriurno delo dopoldne.

Politični ogled.

Štajerski Nemci. Dne 7. decembra je imela nemško-narodna stranka v Gradcu shod zaupnikov ter si je volila tudi zopet vodstvo. Ostalo je vse pri starem. Govorniki so hvalili spodnještajerske Nemce, da se vsakokrat vrlo drže pri volitvah. Stranka hoče upeljati samo tak volilni red, da bo se z njim zagotovila Nemcem večina v štajerskem deželnem zboru. V prihodnjem zase-